

УДК 379.821:172.15-057.874(477.53)«364»

DOI [HTTPS://DOI.ORG/10.33989/2075-146X.2023.32.292686](https://doi.org/10.33989/2075-146X.2023.32.292686)

ОЛЕНА ХАРЧЕНКО

ORCID: 0000-0003-2965-9063

АЛЛА БАРБІНОВА

ORCID: 0000-0002-1305-6412

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

АНДРІЙ ПІВНЯК

Комунальний заклад «Полтавський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради»

УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЄЮ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ «ПОЛТАВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ, ТУРИЗМУ І КРАЄЗНАВСТВА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ» В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті здійснено аналіз управління освітнім процесом закладів позашкільної освіти в умовах воєнного стану. На прикладі освітньої діяльності Комунального закладу «Полтавський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради» описано цілеспрямований процес та результат навчання, виховання, розвитку та соціалізації особистості, спрямований на утвердження в свідомості і почуттях особистості патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України. Визначено пріоритетні напрями діяльності та шляхи реалізації визначених завдань. Описано механізми співпраці закладу із закладами загальної середньої, позашкільної та професійної (професійно-технічної) освіти, особливості залучення в освітній процес учнівської молоді серед внутрішньо-переміщених осіб.

***Ключові слова:** заклад позашкільної освіти, національно-патріотичне виховання, освітній процес, освітній проект.*

Постановка проблеми. Дистанційні технології навчання у закладі позашкільної освіти на сьогодні уже не є новацією. І освітній процес зараз будується переважно з їх використанням.

Основною педагогічною умовою ефективності освітнього процесу під час дії воєнного стану є чітко спланована система взаємодії педагогів, вихованців та їх батьків, уміле залучення до освітнього процесу дітей-ВПО.

У центрі уваги колективу – особистість дитини, як вихованців, так і внутрішньо переміщених, їх психологічне розвантаження, розвиток творчого потенціалу, цілеспрямована підготовка до реалізації їх потреб у майбутньому.

Аналіз публікацій. Теоретичні аспекти національно-патріотичного виховання висвітлюються в роботах представників різних сфер дослідження - філософів, педагогів, психологів, істориків, соціологів, тощо. Основні складові патріотичного виховання українців визначали українські дослідники в різні часи: Г. Сковорода, І. Франко, М. Костомаров, П. Куліш, Д. Донцов, М. Грушевський, Д. Чижевський та інші. Важливий внесок у теорію патріотичного виховання в позашкільній освіті внесли: В. Кузьменко, В. Кривіша, С. Русова.

Мета дослідження –проаналізувати особливості управління освітнім процесом закладів позашкільної освіти в умовах воєнного стану (на прикладі освітньої діяльності Комунального закладу «Полтавський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради»).

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Статуту, КЗ «ПОЦНПВТКУМПОР» (заклад) є профільним закладом позашкільної освіти, який надає дітям та юнацтву освіту з національно-патріотичного, туристсько-краєзнавчого, військово-патріотичного спрямування. До головних завдань закладу належить організація та проведення обласних заходів з національно-патріотичного виховання та туристсько-краєзнавчих заходів в системі освіти.

У зв'язку із повномасштабним вторгненням російської федерації в Україну, обласні заходи проводились у змішаному форматі.

До участі запрошувалась учнівська молодь з усієї області, налагоджувалась співпраця із закладами загальної середньої, позашкільної та професійної (професійно-технічної) освіти, в тому числі залучалася учнівська молодь серед внутрішньо-переміщених осіб.

У вересні 2022-2023 навчального року в закладі організовано роботу 39 гуртків, із яких 35 – туристсько-краєзнавчого напрямку (21 – туристсько-спортивного профілю, 14 – туристсько-краєзнавчого профілю), 3 – військово-патріотичного напрямку, 1 – пластового, скаутського напрямку позашкільної освіти. Серед них – гуртки фольклорно-етнографічного та історичного краєзнавства, «Юні захисники України», «Сокил-Джура», «Пластова домівка», у яких формуванню історичної пам'яті, національної самосвідомості, громадянських якостей вихованців приділяється особлива увага.

Учнівська молодь, яка брала участь у національно-патріотичних Акціях КЗ «ПОЦНПВТКУМПОР» долучилась також і до благодійних акцій, зокрема #Оберіг_перемоги. Виготовлені обереги були передані військовим.

КЗ «ПОЦНПВТКУМПОР» разом із іншими закладами позашкільної освіти обласного підпорядкування започаткували акцію «МИ РАЗОМ», у ході якої представники закладів позашкільної освіти відвідали медичні установи, де лікуються військовослужбовці Збройних Сил України, та оформили у них тематичні зони «Від долоньки в долоню».

Вихованці закладу взяли участь у II (Всеукраїнському) турі конкурсу краєзнавчо-дослідницьких робіт у рамках Всеукраїнської краєзнавчої акції учнівської молоді «Українська революція: 100 років надії і боротьби». За сумарною кількістю переможців конкурсу краєзнавчо-дослідницьких робіт Полтавська область посіла III рейтингове місце серед регіонів України.

Вихованці КЗ «ПОЦНПВТКУМПОР» брали активну участь у Всеукраїнській краєзнавчій акції учнівської молоді «Традиції високої звитяги», за підсумками якої були нагороджені дипломами Українського державного центру національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді.

У період із 06 до 10 вересня 2022 року команди Полтавської області брали участь у Чемпіонаті України серед юнаків з пішогодного туризму та Кубку України серед юнаків з велосипедного туризму, які відбулися на Закарпатті. У складі обох команд були і вихованці КЗ «ПОЦНПВТКУМПОР». На командних змаганнях та змаганнях зв'язок у рамках Чемпіонату наша команда посіла III місце. На змаганнях Кубку полтавські учасники вибороли II місце на дистанції «Смуга перешкод» та на комплексній дистанції.

З 29 вересня до 14 жовтня 2022 року КЗ «ПОЦНПВТКУМПОР» проведено обласну військово-патріотичну гру «Петлюрівський вишкіл». До заходу, який відбувся в онлайн-форматі, долучилося 264 учасники з 24 територіальних громад та 2 закладів освіти обласного підпорядкування. Програма «Петлюрівського вишколу» включала конкурси строю та пісні, розбирання та складання макету автомата, спорядження магазину набоями, топографічної підготовки, воєнно-історичний конкурс, силові змагання. Крім того, учасники записали патріотичні ролики-привітання до Дня Захисників та Захисниць України.

Переможцем гри «Петлюрівський вишкіл» у старшій віковій групі стала команда «Соколята» Опорного закладу освіти «Миргородський ліцей «Лінгвіст» Миргородської міської ради Полтавської області». II місце посіла команда «Соколи Гелону» Опорного закладу Котелевської гімназії № 1 імені С. А. Ковпака Котелевської селищної ради Полтавського району, III місце – команда «Патріоти» Комунального закладу «Полтавська загальноосвітня школа I-III ступенів № 34 Полтавської міської ради Полтавської області».

У середній віковій групі перемогу здобула команда «Молоді вовки» Опорного закладу «Вовчицький ліцей імені В. Ф. Мицика Лубенської міської ради Полтавської області». II місце виборола команда «Гадяцькі вепри» Гадяцького профільного ліцею імені Є. П. Кочергіна Полтавської обласної ради, III місце – команда «Соколята» Опорного закладу освіти «Миргородський ліцей «Лінгвіст» Миргородської міської ради Полтавської області».

Із 24 жовтня до 10 листопада 2022 року закладом уперше проведено Форум національно-патріотичних та освітніх проєктів, започаткованих краєзнавчими об'єднаннями та музеями закладів освіти Полтавщини. На нього було подано кілька десятків проєктів різного спрямування: історичні, патріотичні, музейні, волонтерські, екологічні. Результати форуму засвідчили, що учнівська молодь Полтавщини має свідому громадянську позицію, бере активну участь у суспільному житті, волонтерському русі, прагне до примноження та збереження історико-культурної спадщини. З огляду на високий педагогічний потенціал цієї інноваційної форми педагогічної діяльності, у 2023 р. форум заплановано провести у статусі міжрегіонального.

З 01 до 15 листопада 2022 року закладом проведено I (обласний) етап Всеукраїнського конкурсу на написання есе «Війна за СВІЙ шлях» (дитячий погляд). У ньому взяли участь 143 учасники з 25 територіальних громад та КЗ «ПОЦНПВТКУМПОР». Юні автори представляли свій патріотичний літературний доробок у трьох вікових групах – від 6 до 17 років. Матеріали переможців, що набрали найбільшу кількість балів, направлені до Українського державного центру національно-патріотичного центру, краєзнавства і туризму учнівської молоді для участі у фінальному етапі конкурсу. За його підсумками 3 учасники з полтавської області нагороджені дипломами УДЦНПВКТУМ.

У період із 23 до 26 листопада 2023 року КЗ «ПОЦНПВТКУМПОР» проведено 26 відкритий Чемпіонат області з пішохідного туризму в приміщенні серед учнівської та студентської молоді. У ньому взяли участь 158 учасників із 24 команд старшої та середньої вікових груп, які представили 6 територіальних команд області та КЗ «ПОЦНПВТКУМПОР». У загальному заліку команда закладу здобула I місце по середній та II місце по старшій віковій групі.

З 28 листопада до 02 грудня 2022 року проведено регіональний етап Всеукраїнської добродійної акції на підтримку Героїв «Новорічна листівка на передову». У акції взяли участь 74 здобувачі освіти з 21 територіальної громади Полтавської області. Роботи всіх учасників акції передані Полтавському обласному територіальному центру комплектування та соціальної підтримки, підрозділам ЗСУ, які виконують бойові завдання на лінії зіткнення, а 8 робіт переможців регіонального етапу акції були направлені до Українського державного центру національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді для участі у фінальному етапі.

За підсумками фінального етапу Всеукраїнської добродійної акції «Новорічна листівка на передову» роботи Ломовського Захара (Ліцей № 14 «Здоров'я» Полтавської міської ради) та Мацько Марини (Рокитненська гімназія з дошкільним структурним підрозділом виконавчого комітету Омельницької сільської ради Кременчуцького району Полтавської області) увійшли до числа кращих. Листівки з цими малюнками надруковано масовим тиражем та розіслано по областях для заповнення учнівською молоддю.

29-30 листопада 2022 року закладом у режимі онлайн проведено секційні засідання XIII обласної краєзнавчої конференції учнівської молоді «Полтавщина – земля моя свята», присвяченої 300-річчю з дня народження Григорія Сковороди. У заході взяли участь 147 учасників із 27 територіальних громад, Державного професійно-технічного навчального закладу «Полтавське вище професійне училище імені А. О. Чепіги», Опішнянського державного художнього ліцею імені Василя Кричевського, Полтавського ліцею імені А. С. Макаренка Полтавської обласної ради, Комунального закладу Полтавської обласної ради «Полтавська обласна Мала академія наук учнівської молоді», Комунального закладу «Полтавський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради».

Юні краєзнавці презентували власні дослідження у секціях археологічного та історичного краєзнавства, географічного та екологічного краєзнавства, етнографічного краєзнавства, культури рідного краю та музейної справи. Значна кількість виступів стосувалася життя та творчості видатного українського філософа, поета, педагога Григорія Сковороди. Чимало представлених робіт стосувалося постатей і подій боротьби українського народу за незалежність та утвердження власної держави, зокрема, і новітньої російсько-української війни.

У період із 08 до 11 грудня 2022 року КЗ «ПОЦНПВТКУМПОР» проведено семінар-практикум та 45 обласні змагання зі спортивного туризму серед працівників освіти і науки Полтавщини. У заході взяли участь 97 працівників освіти з 15 територіальних громад, Міжрегіонального центру професійної перепідготовки звільнених у запас військовослужбовців м. Хорол та КЗ «ПОЦНПВТКУМПОР». Програма заходу дала змогу педагогам підвищити власну майстерність на дистанціях із пішохідного та велосипедного туризму, обмінятися досвідом туристсько-спортивної роботи в сучасних умовах це вельми важливо, адже російсько-українська війна виразно продемонструвала значущість туристської підготовки військовослужбовців.

З 05 до 16 грудня 2022 року закладом проведено II (регіональний) тур конкурсу краєзнавчо-дослідницьких робіт Всеукраїнської краєзнавчої експедиції учнівської молоді «Моя Батьківщина – Україна». На нього було представлено 74 роботи. Порівняно з попереднім роком, їхня кількість зросла, хоча об'єктивні обставини несприятливо позначилися на глибині окремих досліджень.

Шість кращих робіт надіслано до Українського державного центру національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді для участі у III турі конкурсу.

За напрямом «Духовна спадщина мого народу» кращою визнано роботу пошукового загону «Оберіг» Опорного закладу «Калайдинцівська загальноосвітня школа I-III ступенів імені Ф. Д. Рубцова Лубенської міської ради Лубенського району Полтавської області» (керівники Крутій Н. В., Скребець С. І.), присвячену життєвому та творчому шляху бандуриста-вокаліста, громадського діяча Віталія Мороза.

За напрямом «Козацькому роду нема переводу» найкращу роботу представив рій «Соколята» Опорного закладу освіти «Миргородський ліцей «Лінгвіст» Миргородської міської ради Полтавської області» (керівник Ярославська О. М.), який дослідив паралелі між козацькою минувиною і сьогоденням Миргородщини.

За напрямом «З батьківської криниці» перемогу здобула творча група «Відродження» Комунального закладу «Полтавська загальноосвітня школа № 20 імені Бориса Серги Полтавської міської ради Полтавської області» (керівник Бровко Н. Д.). Юні краєзнавці обрали за тему дослідження давню дитячу гру «Крем'яхи», прагнучи зберегти цю складову нематеріальної культурної спадщини.

За напрямом «З попелу забуття» кращою визнано роботу пошукової групи «Відродження» вихованців Комунального закладу «Полтавський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради» (керівник Копилець Є. В.), присвячену дубам Івана Мазепи у Диканьці.

За напрямом «Географія рідного краю» кращою стала робота пошукової групи Лубенської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 3 Лубенської міської ради Полтавської області, вихованців гуртка «Географічне краєзнавство» Дитячо-юнацького клубу спортивного орієнтування і туризму «Валтекс» (керівник Яковенко Л. М.) «Мікрокліматичні відмінності в місті Лубни та вплив зелених зон на їх формування».

Аналіз надісланих матеріалів засвідчив, що дослідницька діяльність у рамках експедиції активно триває, сприяє вихованню юних патріотів України, утвердженню любові до Батьківщини, шанобливого ставлення до національних надбань українського народу, наслідування найкращих прикладів мужності та звитяги борців за свободу та незалежність України.

За підсумками фінального туру конкурсу, що відбувся у січні 2023 року в м. Києві, всі роботи з Полтавщини увійшли до числа кращих: наші юні краєзнавці здобули чотири I, одне II та одне III місця.

З 16 до 20 січня 2023 року закладом проведено обласний етап фотовиставки до Дня Соборності України «Україна – це ми!». До заходу долучилося 94 учасники. Роботи 6 переможців обласного етапу фотовиставки направлено до м. Києва. За підсумками Всеукраїнського етапу фотовиставки «Україна – це ми!», всі учасники з Полтавської області нагороджені грамотами Українського державного центру національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді.

З 12 січня до 03 лютого 2023 року проведено обласний тур Всеукраїнського конкурсу екскурсив музеїв закладів освіти «Край, в якому я живу». На розгляд журі були представлені оглядові екскурсії з презентаціями, що ознайомлюють із експозиціями 9 військово-історичних, 5 літературних та 4 краєзнавчих музеїв.

За підсумками фінального туру, який відбувся у лютому 2023 року в м. Києві, два юних екскурсиводи з Полтавщини посіли II місця. Це Дарина Бабич (військово-історичний музей «Тризуб» при Жоржівській загальноосвітній школі I-III ступенів Шишацької селищної ради, керівник Вітценко С. П.) та Дар'я Одинець (історико-краєзнавчий музей при Гадяцькому профільному ліцеї імені Т. Г. Шевченка Полтавської обласної ради, керівник Филь Т. В.).

У період із 01 до 03 лютого КЗ «ПОЦНПВТКУМПОР» проведено суддівство обласного етапу Національного конкурсу малюнків «Кольори нашої Перемоги». У ньому взяли участь 140 учасників із 85 закладів загальної середньої та позашкільної освіти області. За підсумками обласного етапу конкурсу для участі у фінальному етапі направлено роботи 8 учасників молодшої та 7 учасників старшої вікових груп.

Із 15 до 21 березня 2023 року в онлайн форматі проведено відкриті обласні змагання «В'язання туристських вузлів». До змагань долучилося 117 учасників із 11 територіальних громад області.

01 травня 2023 року розпочато II (обласний) етап Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»). У ньому бере участь 12 роїв середньої та 24 рої старшої вікових груп.

Висновок. Як бачимо, нині в Полтавській області приділяється значна увага національно-патріотичному вихованню. Ведеться потужна робота щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації.

KHARCHENKO O., BARBINOVA A.

Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Ukraine

PIVNYAK A.

Municipal Institution "Poltav Regional Center of National Patriotic Education, Tourism and Local Studies of Student Youth of Poltav Regional Council", Ukraine

**MANAGEMENT OF THE EDUCATIONAL PROCESS ORGANIZATION MUNICIPAL INSTITUTION
"POLTAVA REGIONAL CENTER OF NATIONAL PATRIOTIC EDUCATION, TOURISM AND LOCAL
HISTORY OF STUDENTS OF POLTAVA REGIONAL COUNCIL" UNDER MARTIAL LAW**

The article analyzes the management of the educational process of institutions of out-of-school education under martial law. On the example of the educational activity of the Municipal Institution "Poltava Regional Center for National Patriotic Education, Tourism and Local History of Students of the Poltava Regional Council," a purposeful process and result of training, education, development and socialization of the individual are described, aimed at strengthening patriotic values, beliefs and respect for the cultural and historical past of Ukraine in the consciousness and feelings of the individual. Priority directions of activity and ways of realization of certain tasks are defined. The mechanisms of cooperation of the institution with institutions of general secondary, out-of-school and professional (vocational) education, especially the involvement of students among internally displaced persons in the educational process are described.

Currently, in the Poltava region, considerable attention is paid to national and patriotic education. Powerful work is being done on the formation of a high patriotic consciousness, a sense of loyalty, love for the Motherland, concern for the well-being of one's people, readiness to fulfill the civic and constitutional duty to protect the national interests, integrity, independence of Ukraine in the young generation, promoting its establishment as a legal, democratic, social state. The most important priority of national-patriotic education is the formation of a valuable attitude of the individual towards the Ukrainian people, the Motherland, the state, and the nation.

Key words: *institution of out-of-school education, national-patriotic education, educational process, educational project.*

Стаття надійшла до редакції 12.08.2023 р.